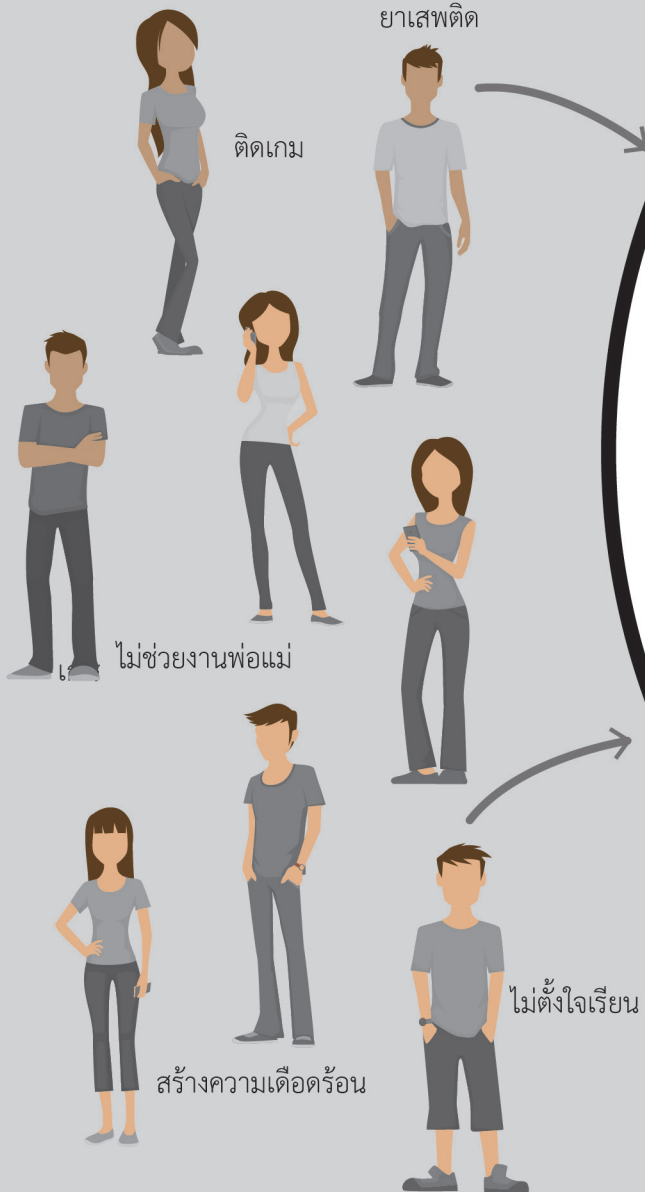

สืบจังหวะ... ศิลปะกันตรึม

โครงการอนุรักษ์สืบสาน
การเล่นกันตรึมพื้นบ้าน

กันตรึม...เป็นการละเล่นพื้นเมืองของชาวไทยเชื้อสายเขมรในเขตอีสานใต้ ตามประวัติแต่โบราณ ใช้สำหรับขับร้องประกอบการร่ายรำบวงสรวง การละเล่นกันตรึมได้รับความนิยมมากในแถบจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ แต่ปัจจุบันกันตรึมพื้นบ้านที่เคยสืบสานกันมาอย่างยาวนานค่อย ๆ เลือนหายไป เนื่องจากขาดผู้สานต่อ เยาวชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ละเลยการละเล่นชนิดนี้ และให้ความสนใจกับเกมและสื่อโซเชียลมีเดีย กลุ่มเยาวชนจึงคิดทำ**โครงการอนุรักษ์สืบสานการละเล่นกันตรึมพื้นบ้าน** เพื่อใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือช่วยดึงความสนใจของเด็กและเยาวชนให้ห่างจากสิ่งยั่วยุดังกล่าว เพื่อสืบสานและอนุรักษ์การละเล่นกันตรึมพื้นบ้านไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน

กระบวนการทำงาน

ลงพื้นที่สัมภาษณ์คนในชุมชน ปราชญ์ชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน และการละเล่นกันตรึม รวมถึงความรู้เรื่องเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงกันตรึมในงานประเพณีต่างๆ แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นฐานข้อมูลชุมชน จัดค่ายเรียนรู้การละเล่นกันตรึมพื้นบ้าน 8 วัน ให้เด็กและเยาวชนในชุมชนร่วมเรียนรู้

คุณค่าที่เกิดขึ้น

โครงการนี้ไม่เพียงสามารถสร้างงาน สร้างเงิน
แต่ยัง **“สร้างคน”** ให้รู้ รัก และหวงแหน
ความดีงามที่มีอยู่ในชุมชนทั้งความดีงาม
ในประเพณีวัฒนธรรมที่เคยหายไป
ให้คืนกลับมา และสืบสานให้คงอยู่ต่อไป
จากรุ่นสู่รุ่น ความดีงามของดนตรียังช่วย
ขัดเกลาจิตใจจนเกิดสมาธิและปัญญา
ทั้งทางโลกและทางธรรมอันเป็น
ประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตเพื่อตนเอง
และผู้อื่น

สำนึกรักถิ่นเกิด

ใช้เวลาว่าง
ให้เกิดประโยชน์

ผลการเรียนดีขึ้น

ฝึกสมาธิ

มีความอดทน

มีรายได้
จากการเล่นดนตรี

เล่นเกมน้อยลง

เกิดความกล้า

ผู้ปกครองเด็กเองต้องเข้าใจด้วยการเรียนรู้ไม่ได้เกิดแค่ในห้องเรียนอย่างเดียว ไม่ได้เกิดจากการอ่านหรือท่องจำในตำราเรียนเท่านั้น แต่การเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับผู้อื่นหรือทำงานเพื่อสังคม จะทำให้เด็กได้ซึมซับและปลูกฝังเรื่องจิตสำนึก ทำให้เขาเติบโตไปเป็นคนดีของสังคม ถ้าผู้ใหญ่ให้ความสนใจและใส่ใจ เขาจะทำงานทุกอย่างเต็มที่โดยไม่อึดอัด ผู้ปกครองต้องเข้าใจและให้พื้นที่เขาได้เรียนรู้

กันตรึม..การเล่นพื้นบ้านของชาวไทยเชื้อสายเขมรในอีสานใต้ ที่ใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาถิ่น ตามประวัติแต่โบราณใช้สำหรับขับร้องประกอบการรำวงสรวง กันตรึมได้รับความนิยมมากในแถบจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ แต่ปัจจุบันกันตรึมพื้นบ้านที่เคยสืบสานกันมาอย่างยาวนานค่อยๆ เลือนหายไป เนื่องจากขาดผู้สานต่อ เยาวชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ละเลยการเล่นชนิดนี้ และให้ความสนใจกับเกมและสื่อโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นปัญหาในสังคมยุคใหม่ที่ค่อยๆ กลืนกินการเล่นพื้นบ้านชนิดนี้ให้ค่อยๆ จางหายไป

สืบสานตำนานกันตรึม

พระครูปริยัติสีลาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดระกา อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ผู้ริเริ่มก่อตั้งวงกันตรึมของเด็กและเยาวชนภายใต้ชื่อ กลุ่มเยาวชนบ้านระกา ตั้งแต่

“เป้าหมายหลักของการตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นมา เพื่อใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือช่วยถึงความสนใจของเด็กและเยาวชนให้ห่างจากสิ่งยั่วภายนอก โดยมีความเชื่อว่า การแบ่งเวลามาทำในสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อตนเองและสังคมนอกห้องเรียนจะช่วยพัฒนาทักษะชีวิต ทำให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งยังช่วยกล่อมเกลาคจิตใจให้เกิดสมาธิ รู้เท่าทันตัวเอง และรู้เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว”

ปี พ.ศ.2552 กล่าวว่า เป้าหมายหลักของการตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นมา เพื่อใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือช่วยถึงความสนใจของเด็กและเยาวชนให้ห่างจากสิ่งยั่วภายนอก โดยมีความเชื่อว่า การแบ่งเวลามาทำในสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อตนเองและสังคมนอกห้องเรียนจะช่วยพัฒนาทักษะชีวิต ทำให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งยังช่วยกล่อมเกลาคจิตใจให้เกิดสมาธิ รู้เท่าทันตัวเองและรู้เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว ส่วนจุดประสงค์เพื่อสืบสานและอนุรักษ์การเล่นกันตรึมพื้นบ้านไม่ให้สูญหายไปจากชุมชนท้องถิ่นนั้น ถือเป็นผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นภายหลัง ปัจจุบันกลุ่มเยาวชนบ้านระกาส่งไม้ต่อสืบทอดการเล่นกันตรึมพื้นบ้านเข้าสู่รุ่นที่ 3 แล้ว

“จากประสบการณ์อาตมาพาเด็กนั่งสมาธิเฉยนิ่งได้ไม่เกิน 10 นาที อาตมาจึงได้ใจทย์มาคิดว่าจะทำอย่างไรให้ลูกหลานมีสิ่งยึดเหนี่ยว ทำให้จิตใจนิ่งได้ ก่อนหน้านั้นทางวัดเคมียังมีห้องเรียนวันอาทิตย์ให้ครูมาสอนพิเศษเด็ก ๆ ก็ไม่ได้ช่วยเรื่องสมาธิ เพราะการเรียนที่วัดก็ไม่ต่างจากการเรียนในห้องเรียน ซ้ำยังเป็นการเพิ่มภาระให้เด็ก เลยมาถูกคิดได้ว่าชุมชนแถบนี้สมัยก่อนเวลาม้งานพิธี ชาวบ้านจะเชิญวงปี่พาทย์จากอำเภออื่นมาบรรเลงแล้วทำไมชุมชนของเราไม่มีคนเล่นบ้าง จึงมีแนวคิดที่น่าจะใช้ดนตรีมาช่วยดึงสมาธิของเด็ก แล้วยังได้ฟื้นฟูสิ่งที่เคยมีแต่หายไปให้มีกลับคืนมาอีกครั้ง” เจ้าอาวาสวัดระกา เล่าถึงที่มาที่ไปของการรวมกลุ่มเยาวชน

เยาวชนคือกำลังสำคัญ...

ตลอด 7 ปีที่ผ่านมา กลุ่มเยาวชนบ้านระกาทั้ง 3 รุ่น ใช้พื้นที่วัดระกาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และฝึกซ้อมดนตรี รวมทั้งการขับร้องและการรำ เริ่มต้นจากการเล่นดนตรีไทยแล้วค่อย ๆ พัฒนา มาเป็นการละเล่นกันตรึม เพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชน

“โครงการอนุรักษ์สืบสานการละเล่นกันตรึมพื้นบ้าน เกิดขึ้นเมื่ออดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านระกาคนแรก ซึ่งเป็นผู้อาวุโสที่มาร่วมร้องร่วมเล่นกันตรึมกับพวกเขาเสียชีวิตลงเมื่อ 2 ปีก่อน ตอนที่คุณปู่ยังอยู่ที่แก่่มากแล้วแกก็ยังมาทำกิจกรรมกับพวกเรา แล้วพวกเรา ยังมีแรงอยู่ขนาดนี้ ทำไมถึงไม่ทำต่อ ไม่รักษาไว้ให้ได้”

ชมพู่-สุกัญญา แพงงาม เล่าถึงสถานการณ์ของกลุ่มเยาวชนบ้านระกาในปัจจุบันว่า ตอนนี้อาตารุ่นน้องจะมาสานต่อ เนื่องจากในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาไม่ได้ฝึกน้องรุ่นใหม่เข้ามาเสริมทีม จากเดิมมีสมาชิกอยู่กว่า 30 คน ค่อย ๆ ลดเหลือเพียง 20 คน และมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ

ด้วยเหตุนี้เมื่อมีโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ปี 2 ทีมทำงานซึ่งประกอบด้วย ชมพู่ แป้ง-ธัญญารัตน์ แหวนวงษ์ สัม-วาสนา อ่อนสุข เป็ก-ปรัชญาราศี และ น้ำชา-กชกร ขบวนการ ขบวนการ จึงสนใจร่วม เพราะมองว่าเป็นโอกาสดีที่จะช่วยผลักดันให้เกิดเยาวชนรุ่นน้องขึ้นมาสืบสานการละเล่นกันตรึมพื้นบ้านให้คงอยู่ตามเจตนารมณ์ของหลวงพ่อบ้านเจ้าอาวาส และเป็นความตั้งใจของกลุ่มเยาวชนรุ่นพี่บ้านระกาในปัจจุบัน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชนบ้านพิมายและบ้านระกา เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ติดกัน สามารถนัดแนะและตามตัวกันได้ง่าย

ชมพู่บอกว่า ตั้งแต่จำความได้เธอก็ชอบรำ ชอบเล่นการแสดงแบบนี้มาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พอที่วัดมีกลุ่มเยาวชนเลยมาเข้าร่วม เพราะมีรุ่นพี่คอยสอนและแนะนำทำรำต่าง ๆ ให้ รู้สึกมีความสุขเวลาที่ได้รำ ยิ่งการแสดงกันตรึมจะมีช่วงท่ายที่นางรำต้องออกไปเชิญผู้ร่วมงานมารำด้วยกัน เวลาเห็นคนออกมารำยิ้มแย้มมีความสุขเราก็มีความสุขตามไปด้วย เลยอยากรักษาบรรยากาศและความรู้สึกแบบนี้ให้มีอยู่ในชุมชน

ทีมงาน เล่าว่า จุดเปลี่ยนที่ทำให้มีแรงฮึดอยากผลักดันให้เกิด โครงการอนุรักษ์สืบสานการละเล่นกันตรึมพื้นบ้าน เกิดขึ้นเมื่ออดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านระกาคนแรกซึ่งเป็นผู้อาวุโสที่มาร่วมร้องร่วมเล่นกันตรึมกับพวกเขาเสียชีวิตลงเมื่อ 2 ปีก่อน “ตอนที่คุณปู่ยังอยู่ ทั้งที่แก่่มากแล้วแกก็ยังมาทำกิจกรรมกับพวกเรา แล้วพวกเรา ยังมีแรงอยู่ขนาดนี้ ทำไมถึงไม่ทำต่อ ไม่รักษาไว้ให้ได้”

รู้ให้ลึกถึงรากวัฒนธรรม

แป้ง เล่าถึงที่มาที่ไปของการละเล่นกันตรึมว่า กันตรึมเป็นการละเล่นพื้นบ้านภาคอีสานที่เกษตรกรใช้ขับร้องและเล่นร่วมกัน เพื่อผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการทำไร่ทำนา อีกแง่หนึ่งเชื่อกันว่ากันตรึมเป็นดนตรีบำบัดที่ช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้

ซึ่งการละเล่นกันตรึมของพวกเขาแตกต่างจากที่เห็นในรายการโทรทัศน์ลิบลิบ กันตรึมไม่ใช่เพลงจังหวะโจ๊ะๆ ที่เล่นร่วมกับเครื่องดนตรีสมัยใหม่ และแดนเซอร์แต่งตัววิบวับ ออกมาเต้นในจังหวะเร้าใจ แต่กันตรึมพื้นบ้านใช้เครื่องดนตรีเหมือนดนตรีไทย ประกอบกับการรำและการขับร้องสำเนียงเขมร การร้องนี้เองที่เป็นจุดเด่นของกลุ่มกันตรึมเยาวชนบ้านระกา

“ที่อื่นอาจจะมีแค่เล่นดนตรีกับรำ แต่ของเรามีการร้องเพลงด้วย แล้วก็ร้องเป็นภาษาเขมร คนก็ยิ่งชอบเพราะสนุก” แป้ง ขยายความ

เมื่อตั้งใจแล้วว่า จะอนุรักษ์และสืบสานกันตรึมด้วยการส่งต่อความรู้สู่รุ่นน้อง กลุ่มแกนนำเยาวชนจึงจัดเวทีชี้แจงเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้ใหญ่ในชุมชนได้รับรู้ถึงการทำโครงการ โดยส่งจดหมายเชิญไปยังกลุ่มเป้าหมายทั้งผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการชุมชนทั้ง 10 หมู่บ้าน พร้อมทั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลและจังหวัด อีกทั้งยังประสานงานผู้ใหญ่บ้านช่วยประกาศเสียงตามสายให้ลูกบ้าน รวมถึงให้เด็กและเยาวชนในชุมชนให้รับรู้โดยทั่วกัน โดยมีชมพู่และฝนเป็นผู้ชี้แจง

“ก่อนวันงานพวกเราแบ่งกันไปส่งหนังสือเชิญตามชุมชน แล้วก็เชิญผู้นำชุมชนบ้านพิมายมาร่วมด้วย เพราะเป็นพื้นที่ใกล้กัน บ้านระกากับบ้านพิมายเมื่อก่อนเคยเป็นตำบลเดียวกัน ในวันจริงมีทั้งผู้ใหญ่และเด็กมาร่วมเวที แม้จะไม่เยอะอย่างที่คิด แต่ถือเป็นเรื่องดี เพราะทำให้เราได้มีโอกาสสื่อสารกับชุมชน กระตุ้นให้เขารับรู้ด้วยว่า พวกเราเป็นกลุ่มเยาวชนที่ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง” ชมพู่ กล่าว

ทักษะการร้อง รำ และเล่นดนตรี ทั้งกลอง ซอ ฉิ่ง ฉาบ และกรับ แบบแว่วเสียง
สำเนียงอีสาน เป็นสิ่งที่ทีมงานทำได้อยู่แล้ว จากความอนุเคราะห์ของพระครูเจ้าอาวาส
ที่เชิญครูธงชัย สามสี ผู้รู้ตัวจริงเสียงจริงด้านกันตรึมจากจังหวัดสุรินทร์ มาสอนและ
ฝึกฝนให้เมื่อหลายปีก่อน แต่สิ่งที่ขาด คือ ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา
ของหมู่บ้าน และการละเล่นกันตรึม รวมถึงความรู้เรื่องเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง
กันตรึมในงานประเพณีต่างๆ ด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงต้องลงพื้นที่สัมภาษณ์คนใน
ชุมชน ปรากฏซ์ชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาบันทึกเป็น
ลายลักษณ์อักษรไว้เป็นฐานข้อมูลชุมชน หลังจากนั้นจึงนำประวัติศาสตร์ความรู้
มานำเสนอแก่เด็กและเยาวชนในค่ายเรียนรู้การละเล่นกันตรึมที่บ้านที่จะจัดขึ้น
เป็นระยะเวลา 8 วัน โดยไม่ค้างคืนในช่วงเวลาถัดไป

ส้ม เสริมว่า นอกจากทักษะด้านการแสดงแล้ว การศึกษาข้อมูลของชุมชน
และที่มาของการละเล่นกันตรึมเป็นสิ่งที่มองข้ามไม่ได้ เนื่องจากมีตัวอย่างให้เห็น
หลายครั้งว่า เมื่อออกไปแสดงกันตรึมในต่างพื้นที่ มักมีคนเข้ามาถามถึงชุมชนบ้านเกิด
และที่มาของกันตรึมอยู่เสมอ

*“เวลาที่เราไปแสดงกันตรึมจะมีคนเดินเข้ามาถามว่าเรามาจากไหน พอเรา
ตอบว่ามาจากบ้านระกา เขาก็จะถามต่อว่าอยู่ที่ไหน ทำไมชื่อบ้านระกา แล้วมา
แสดงกันตรึมได้ยังไง เมื่อก่อนเวลามีคนถามตอบไม่ได้เลย ขนาดถามว่าทำไมชื่อ
บ้านระกา เราอยู่มาตั้งแต่เกิดก็ยังไม่รู้ พอเราได้ไปถามผู้รู้ก็รู้ว่า เพราะสมัยก่อน
แถบนี้มีต้นระกาเยอะ เลยคิดว่าบ้านของเราเองแท้ๆ ทำไมเราตอบไม่ได้”* ส้ม กล่าว

“ทักษะการร้อง รำ และเล่นดนตรี แบบแว่วเสียงสำเนียงอีสาน เป็นสิ่งที่ทีมงานทำได้อยู่แล้ว...แต่สิ่งที่ขาดคือความรู้ด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน ประวัติการละเล่นกันตรึม รวมถึงความรู้เรื่องเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงกันตรึมในงานประเพณีต่างๆ ด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงต้องลงพื้นที่สัมภาษณ์คนในชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นฐานข้อมูลชุมชน”

ทีมงาน ยกตัวอย่างข้อมูลที่เก็บได้จากการพูดคุยกับยายทอง บ้านซ้อยน้อย ตำบลพิมายเหนือซึ่งเป็นผู้รู้ด้านดนตรีว่า แต่ก่อนโน้นดนตรีกันตรึมไม่เคยมีการจัดบันทึกอาศัยเพียงการจำและการเทียบเสียงเท่านั้น ดังนั้นท่วงทำนองการเล่นจึงไม่แน่นอน แต่เมื่อขึ้นชื่อว่าเป็นดนตรีกันตรึมแล้วเป็นที่รู้กันว่าผู้ร่วมรับฟังจะได้รับความสนุกสนานจากจังหวะและทำนองของดนตรี ซึ่งพวกเขาก็เห็นด้วย เพราะสิ่งนี้คือเสน่ห์ของกันตรึมที่ดึงดูดใจพวกเขา

เปิดพื้นที่เรียนรู้...กันตรึมที่บ้าน

ค่ายเรียนรู้กันตรึมการละเล่นพื้นบ้าน เป็นกิจกรรมที่ทีมงานตั้งใจจัดขึ้น เพื่อส่งต่อข้อมูลและทักษะการแสดงกันตรึมให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นน้องๆ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป

โดยเป็ก บอกว่า จุดประสงค์หลักของการจัดค่ายครั้งนี้ก็เพื่อให้เด็กและเยาวชนในชุมชนได้มีโอกาสลองฝึกลองเล่น ซึ่งน่าจะช่วยชักจูงใจได้ดีกว่าแค่การเชิญชวนแบบบอกกล่าว

แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อทีมงานประชาสัมพันธ์เพื่อรับสมัครเด็กและเยาวชนกับโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลปรางค์กู่ ทั้งโรงเรียนอนุบาลปรางค์กู่ โรงเรียนบ้านหลัก และโรงเรียนบ้านกอกหวานแล้ว ผลปรากฏว่ามีเด็ก ๆ สนใจสมัครเข้ามาเป็นจำนวนมากเกินจากเป้าที่วางไว้เกือบครึ่ง แต่กลับไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ เพราะนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นให้ความสนใจ

มากกว่าระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ทีมงานจึงวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ปัญหาว่า พฤติกรรมการใช้สื่อโซเชียลส่งผลต่อความสนใจของน้องๆ เนื่องจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นมีโอกาสใช้โซเชียลมีเดียน้อยกว่า เลยยังสนุกและสนใจเรื่องราวรอบตัวไม่เหมือนนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่หันไปสนใจสิ่งไกลตัวผ่านหน้าจอมือถือมากขึ้น

“ตอนแรกคิดว่าน้องๆ ชั้นประถมศึกษาตอนปลายเป็นช่วงวัยที่ไม่เด็กเกินไป มีความสนใจใฝ่หาความรู้และยังเชื่อฟังรุ่นพี่ แต่กลับเป็นเด็กชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่สนใจมากกว่า เราประเมินจำนวนสมาชิกในทีมประมาณ 15 คนที่พอจะมาเป็นวิทยากรได้ คิดกันว่ารับสมัครเด็ก ๆ ลัก 25 คนกำลังพอดี เพื่อที่เราจะได้ดูแลน้องได้ทั่วถึง แต่เอาเข้าจริงมีน้องๆ มาเข้าร่วมมากถึง 43 คน เราก็รับไว้ เพราะไม่อยากให้น้องเสียความตั้งใจ แต่ก็เป็งานานที่หนักมาก” ชมพู่ กล่าว

ด้าน น้ำชา มือฉาบประจำทีม บอกว่า ค่ายครั้งนี้พวกเขาใช้เวลาอบรมนานถึง 8 วัน ตั้งแต่ 9 โมงเช้าถึง 4 โมงเย็น กิจกรรมเริ่มต้นจากการแนะนำให้น้องๆ รู้จักเครื่องดนตรีกันตรึม แสดงการละเล่นให้น้องดูเป็นตัวอย่างเพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจ จากนั้นแบ่งกลุ่มน้องออกเป็น 3 กลุ่มตามชนิดเครื่องดนตรีที่ตัวเองสนใจและชอบ ได้แก่ กลุ่มนางรำ ดูแลโดยชมพู่และเป็ง กลุ่มซอ ดูแลโดยส้ม และกลุ่มเครื่องเคาะจังหวะอย่างกลอง ฉิ่ง ฉาบ และกรับ ดูแลโดย น้ำชา แนน และเป็ก

ส่วนวิธีการทำงานนั้น ชมพู่ บอกว่า วิทยากรแต่ละกลุ่มต้องประชุมงานก่อนสอนทุกครั้งว่าในแต่ละวันจะสอนอะไรและต้องทำอะไรบ้าง ทั้งนี้ 4 บทเพลงหลัก

ที่ทุกกลุ่มสามารถแสดงได้ในวันจบค่าย ได้แก่ มงคลจงใจ (มงคลผูกแขน) อันเร (ลาวกระทบไม้) โมตาเนีย และเมดเล่

“หลังจากวันแรกน้อง ๆ ก็เริ่มหายไป 2-3 คน บางคนก็มาวันเว้นวัน เราก็ต้องปรับให้บรรยากาศการเรียนการสอนสนุกยิ่งขึ้น นำกิจกรรมล้นหลามมาใช้ก่อนเรียนทุกวัน ซึ่งพบว่าน้อง ๆ ชอบมาก แต่พอเข้าช่วงเรียนน้องก็มีชนบ้าง สมาชิกหลุดบ้าง เราต้องเตือนแล้วพยายามดึงเขาให้กลับมาฝึกต่อ ก่อนกลับบ้านทุกวันจะให้แต่ละกลุ่มออกมาโชว์ว่าวันนี้เรียนอะไรไปบ้าง เรียนไปถึงไหนกันแล้ว” ชมพู่ อธิบาย

ชมพู่บอกต่อว่า กลุ่มรำกับซอจะมีนักเรียนเยอะที่สุด วิธีสอนเล่นเครื่องดนตรีของทีมคือ จะให้น้องท่องโน้ตก่อน แล้วสลับกันซ้อม เพราะเครื่องดนตรีบางอย่างมีไม่พอ ส่วนเครื่องเคาะจังหวะ พอแยกกันไปฝึกแล้วก็ต้องกลับมารวมกัน เนื่องจากเครื่องเคาะต้องตีตามจังหวะกลอง

ด้านรุ่นพี่แกนนำรุ่นบุกเบิกอย่าง การ์ตูน-พันธิวิหา แหวงวงษ์ เยาวชนบ้านระการรุ่นบุกเบิก ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวัตกรรมินทรราช บอกว่า เธอเคยมีความกังวลใจกลัวไม่มีใครมาสานต่องาน เพราะเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ในชุมชนสนใจดนตรีสากลมากกว่าการเล่นพื้นบ้าน โชคดีที่มีน้องบางส่วนรักและสนใจศิลปะแขนงนี้ จึงสามารถส่งต่อองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่นได้ จากเดิมที่มีสมาชิกกลุ่มเพียง 10 คน ปัจจุบันกลุ่มขยายจำนวนสมาชิกขึ้นมากกว่า 30 คน และเปลี่ยนผ่านไปหลายรุ่น

“ดีใจที่พอเราไม่ได้อยู่ตรงนี้แล้วก็ยังมีย้องๆ มาสานต่อ เราเห็นพัฒนาการของน้องแต่ละรุ่น เพราะกลับมาไหว้ครูเกือบทุกปี แต่ละคนเริ่มจากไม่รู้จักดนตรีกันตรึมเลย แต่ทุกคนก็สนใจและพยายามฝึกซ้อมจนเก่ง”

“ส่วนตัวรู้สึกภูมิใจกับความรู้ด้านการรำที่ติดตัวมาจนถึงตอนนี้ อะไรที่เป็นสากลใครๆ ก็รู้จักแต่ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมมีน้อยคนที่จะทำได้ เข้ามหาวิทยาลัยก็ยังมีโอกาสได้ออกไปแสดงตามงานต่างๆ ดีใจที่พอเราไม่ได้อยู่ตรงนี้แล้วก็ยังมีย้องๆ มาสานต่อ เราเห็นพัฒนาการของน้องแต่ละรุ่น เพราะกลับมาไหว้ครูเกือบทุกปี แต่ละคนเริ่มจากไม่รู้จักดนตรีกันตรึมเลย แต่ทุกคนก็สนใจและพยายามฝึกซ้อมจนเก่ง” การ์ตูน กล่าวด้วยความซาบซึ้งใจ

ด้าน วราภรณ์ แหวงวงษ์ ผู้ปกครองของการ์ตูนและพี่เลี้ยงชุมชน บอกว่า เธอสนับสนุนให้ลูกทำกิจกรรมที่สนใจมาโดยตลอด ด้วยเห็นว่าเป็นการช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต ทำให้ลูกไม่เป็นกบในกะลา และได้แสดงศักยภาพของตัวเองออกมา ด้วยเหตุนี้ เมื่อพระครูเจ้าอาวาสเอ่ยปากชักชวนให้เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงชุมชน เธอจึงตอบรับคำโดยไม่ขัดข้อง

“แต่ไหนแต่ไรมาเราก็มาช่วยกิจกรรมที่วัดมาโดยตลอด ก่อนหน้านี้ที่ลูกมาเรียนมาทำกิจกรรมอยู่ที่นี้ เราก็เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ติดตัวเขาไปในอนาคต ยิ่งกับเด็ก ๆ กลุ่มนี้สนิทกันอยู่แล้ว พวกเขาก็มาช่วยงานที่วัดเสมอ ขนาดเด็กยังสนใจแล้วเราเป็นผู้ใหญ่จะละเลยไปก็กระไรอยู่ ทำให้ไม่ลำบากใจที่จะต้องเข้ามาดูแลเด็กจำนวนไม่น้อย เพราะเห็นแล้วว่าทุกคนมีความตั้งใจ อาจจะมีความเป็นเด็กที่เล่นบ้างซนบ้าง แต่เขาพูดง่าย เชื่อฟัง และยอมรับฟังเหตุผล” วราภรณ์กล่าว

ในส่วนบทบาทของพี่เลี้ยงนั้น วราภรณ์ บอกว่า การสร้างความเข้าใจให้ผู้ปกครองเป็นความท้าทายอย่างหนึ่งในการทำงาน เนื่องจากผู้ปกครองมักกลัวลูกโกหกเวลาบอกว่ามาทำกิจกรรม กลัวลูกออกไปเถลไถล เสียการเรียนและไม่ช่วยงานบ้าน

“ผู้ปกครองเด็กเองต้องเข้าใจด้วยการเรียนรู้ไม่ได้เกิดแคในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ไม่ได้เกิดจากการอ่านหรือท่องจำในตำราเรียนเท่านั้น แต่การเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับผู้อื่นหรือทำงานเพื่อสังคม จะทำให้เด็กได้ซึมซับและปลูกฝังเรื่องจิตสำนึกทำให้เขาเติบโตไปเป็นคนดีของสังคมด้วย ถ้าผู้ใหญ่ให้ความสนใจและใส่ใจ เขาจะทำงานทุกอย่างเต็มที่โดยไม่อึดออด ผู้ปกครองต้องเข้าใจและให้พื้นที่เขาได้เรียนรู้”

เปลี่ยนเพราะเรียนรู้

เมื่อโครงการอนุรักษ์สืบสานการละเล่นกันตรึมพื้นบ้านดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน ชมพู บอกว่า ดีใจและภูมิใจที่ได้สานต่อการละเล่นกันตรึมจากรุ่นพี่อย่างที่ตั้งใจไว้แต่แรก เพราะนอกจากวิชาความรู้ด้านดนตรีที่จะอยู่ติดตัวไปตลอดชีวิตแล้ว กระบวนการทำงานยังฝึกทักษะชีวิตให้รู้จักการทำงานเป็นทีม เสียสละและไม่หนีปัญหา ทั้งหมดหล่อหลอมให้เรามีภาวะความเป็นผู้นำ ซึ่งสำคัญมากสำหรับบทบาทการเป็นหัวหน้าทีมที่ต้องนำร่องๆ ในกลุ่มกว่า 30 ชีวิต

“ถ้าเราเป็นผู้นำแต่ไม่กล้าและไม่ฟัง ใครจะเชื่อและทำตามเรา การทำงานเป็นทีมต้องฟังความคิดเห็นของกันและกัน แล้วนำมาปรับใช้ให้งานเดินหน้าไปได้อย่างดีที่สุด อันที่จริงไม่คิดเหมือนกันว่าจะทำได้ แต่สถานการณ์บังคับให้เราต้องทำได้” ชมพูยังกล่าวอีกว่า ประสบการณ์จาก

การทำงานเปลี่ยนแปลงนิสัยของเธอจากหน้ามือเป็นหลังมือ โดยเฉพาะการควบคุมอารมณ์ จากเมื่อก่อนหากใครทำงานไม่ได้ตั้งใจจะโวยวาย แต่ระยะหลังสามารถควบคุมตัวเองและอดทนได้มากขึ้น ชมพูวิเคราะห์ตัวเองว่าอาจเพราะเธอเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เลยเข้าใจเหตุผลและเข้าใจเงื่อนไขของคนอื่นมากขึ้น

ด้าน แนน บอกว่า ความเสียสละเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับการทำงานเพื่อชุมชน เพราะทุกคนต้องสละเวลาส่วนตัวมาทำกิจกรรมส่วนรวมและต้องวางแผนจัดการภาระหน้าที่ของตัวเองไม่ให้ขาดตกบกพร่อง เพื่อไม่ให้คนอื่นทำได้

“ช่วงจัดอบรมสมาชิกในทีมบางคนมาช้าทำให้น้องต้องมารอ แต่ในฐานะรุ่นพี่เราควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้น้อง ถึงแม้ไม่อยากรีบเข้าไม่ว่าใครก็ต้องตื่นมาให้ทันเวลา” แนน แอ่ยถึงภาพรวมของการทำงาน

กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูด และกล้าตัดสินใจ เป็นแพคเกจความกล้าที่ทีมงานทุกคนได้รับเป็นของขวัญจากการทำโครงการ แบ่ง บอกว่า ความกล้าเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้นำ ในฐานะรุ่นน้องที่จะเข้ามารับช่วงต่อจากรุ่นพี่จึงต้องฝึกฝนตัวเองให้มีความกล้าในทุกเรื่อง เพื่อให้สามารถรับผิดชอบงานและสืบสานการละเล่นกันตรึมที่บ้านต่อไปให้ได้

“พอรุ่นพี่จบไปก็จะเป็นหน้าที่ของรุ่นเราต่อ เราจะไม่ทำก็ได้ แต่เพราะมีรุ่นพี่เป็นตัวอย่าง เราเลยอยากสานต่อกิจกรรมตรงนี้ให้เด็กคนอื่นๆ ในชุมชนได้มีโอกาสเหมือนที่พี่ๆ ให้ออกมาเหมือนอย่างที่เขาดึงเราเข้ามาร่วมกิจกรรมตั้งแต่ต้น” แบ่ง กล่าวอย่างมุ่งมั่น

นอกจากสำนึกความรับผิดชอบเพื่อส่วนรวมที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติแล้ว แบ่งบอกว่า ความสะเพร่าที่เคยมีอยู่ในตัวหายไป ตอนนี้ก็กลับกลายเป็นคนละเอียดรอบคอบอย่างเห็นได้ชัด

“ตอนนี่เวลาทำอะไรจะตรวจทานสิ่งที่ทำก่อนเผยแพร่ ออกไป เช่นเวลาเขียนรายงานส่งทีมพี่เลี้ยงโครงการก็จะทบทวนสิ่งที่เขียนอย่างละเอียดก่อน ไม่ได้ทำ ๆ ไปให้เสร็จเหมือนเมื่อก่อน”

ส่วน น้ำชา จากเดิมที่เป็นคนไม่ตรงต่อเวลา เพราะไม่สนใจ ไม่ใส่ใจคนอื่น คล้ายว่าเอาความสะดวกของตัวเองเป็นหลัก แต่เพราะเนื้อหาของโครงการที่เน้นการทำงานเป็นทีม น้ำชาจึงปรับเปลี่ยนตัวเองให้มีความรับผิดชอบและมาตรงเวลามากขึ้น เพราะรู้สึกละเอียดใจหากมาช้า ในขณะที่คนอื่น ๆ เดินทางมาถึงแล้วทำให้คนอื่นต้องมารอ

“มาเล่นกันตรึม ไม่ใช่แค่ได้ออกงาน ได้เงิน ชุมชนสังคมรับรู้ แต่เรารู้สึกดีและมีความสุขที่ได้มาร่วมกลุ่มกันทำกิจกรรม ยิ่งพอมีเสียงตอบรับที่ดี มีคนสนใจ ครอบครัวยอมรับสนับสนุน เราก็ยิ่งมีกำลังใจที่จะสืบสานการละเล่นกันตรึมให้คงอยู่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนต่อไป” น้ำชา กล่าว

เป็ก บอกว่า ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากขึ้นระหว่างทีมงานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับเขา สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นผลลัพธ์จากความสามัคคีของสมาชิกภายในทีมและความมุ่งมั่นที่อยากทำงานออกมาให้สำเร็จ

กันตรึมสร้างคน...

17 กรกฎาคมของทุกปี เป็นวันไหว้ครูและครอบครูของกลุ่มเยาวชนบ้านระกา ประจวบเหมาะกับการเป็นช่วงท้ายของโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษพอดี ทีมงานจึงจัดเวทีให้น้อง ๆ ที่เข้าร่วมค่ายอบรมการละเล่นกันตรึมได้แสดงความสามารถต่อหน้ารุ่นพี่และคณะครูอาจารย์ที่มาร่วมงาน

“หลังอบรมในค่ายผ่านไป เรานัดน้อง ๆ มาฝึกซ้อมที่วัดช่วงวันเสาร์อาทิตย์ 9 โมง ถึง 4 โมงเย็น เพื่อทบทวนทักษะการแสดงตามที่เรียนมา แต่ช่วงใกล้วันไหว้ครูพวกเราเพิ่มวันเพื่อให้มีเวลาฝึกซ้อมมากขึ้นเป็นวันจันทร์ พุธ และพฤหัสบดี ตั้งแต่ 4 โมงครึ่งถึง 5 โมงครึ่ง หลังเลิกเรียน แต่ไม่ให้มีค่า เพื่อจะได้มีเวลาทำการบ้านและเดินทางกลับบ้านได้อย่างปลอดภัย” ทีมงานเล่า

การแสดงของกลุ่มเด็กและเยาวชนในวันไหว้ครูมี 3 ชุดด้วยกัน ชุดแรก “โมตาเนียบ” เป็นชุดไหว้ครูที่ทุกคนต้องรำ ชุดที่ 2 “ต้มรัยซอ” แปลว่า พญาช้างเผือก เป็นการแสดงของรุ่นพี่ที่มีความยากและซับซ้อน ปกติใช้รำเพื่อต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง และชุดสุดท้าย “เมดเล่” เป็นการแสดงที่รุ่นพี่รุ่นน้องรำด้วยกันและแสดงออกซึ่งความสนุกสนาน

การผันบทบาทจากศิษย์มาเป็นครู ทำให้ทีมงานรัฐซึ่งถึงความอดทนและบทบาทหน้าที่ของครูที่ต้องคอยเคี่ยวกรำให้ศิษย์ได้เรียนรู้และพัฒนาตัวเองอย่างเต็มที่เพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุด

“เราเป็นลูกศิษย์ของวัด เป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อก่อน ต่อให้ไปเรียนตอนนอกชุมชนก็จะกลับมาไหว้ครูให้ได้ทุกปี ขนาดตัวเราเองเห็นรุ่นพี่กลับมาเรายังดีใจ ตัวเราออกไปแล้วก็ควรกลับมาเป็นกำลังใจให้รุ่นน้อง” ชมพู กล่าว

พระครูปริยัติสีลาภรณ์ กล่าวสรุปว่า บรรดาดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองทั้งหลายเป็นดนตรีเยือกเย็นทำให้จิตใจคนมุ่งสู่ศีลธรรมและเป็นสมาธิได้ง่าย ทั้งนี้ ดนตรีไทยมีธรรมะที่เด็กและเยาวชนได้รับไปโดยตรงโดยไม่ต้องสอนอยู่ 5 ประการ ได้แก่ **1.สติ** เพราะหากไม่มีสติรับรู้คงไม่สามารถเล่นได้ถูกเนื้อถูกทำนอง **2.ขันติ** หรือความอดทนจากตอนแรกเด็ก ๆ เล่นได้ไม่นานก็หิบบิโรศัพท์ขึ้นมาดูขึ้นมาอ่าน ตอนนั้นพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปเยอะ เขาจะรู้ว่าตอนไหนควรเล่นไม่ควรเล่น **3.วิริยะ** คือ ความเพียรทุกคนต้องฝึกซ้อมจากที่ทำได้เลย เล่นไม่เป็นเลย มาเป็นครูสอนรุ่นน้องให้เก่งขึ้นได้ **4.สมาธิ** จดจ่อกับสิ่งที่ทำ และทำที่สุดคือ **5. ความสามัคคี** เพราะการบรรเลงดนตรีต้องเล่นพร้อมกันไปตามจังหวะทำนองเดียวกัน ถ้าไม่สามัคคีกันคงเล่นกันไปไม่เป็นเพลง

ขณะที่กำลังในชุมชนอย่าง วราภรณ์ ย้ำว่า **โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ มีความพิเศษตรงที่เข้ามาเสริมและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนให้มีความกล้า ทั้งในแง่ของการกล้าคิด กล้าทำ นำมาสู่การกล้าแสดงออก เพราะผู้ใหญ่และทีมงานเปิดกว้างต่อสิ่งที่เด็กคิดและอยากทำ**

“ถึงแม้การรวมกลุ่มของเยาวชนที่นี่จะมีมานานแล้ว แต่ตัวที่เลี้ยงเองหรือแม่แต่เด็ก ๆ ก็อยากพัฒนาตัวเองขึ้นไปอีก อยากต่อยอดสิ่งที่ทำและเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้กับชุมชน โครงการนี้ทำให้เด็กหรือแม่แต่ที่เลี้ยงได้เห็นโลกที่กว้างขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโครงการอื่น ๆ เด็กบางคนจากเดิมอยู่ในกลุ่มเป็นผู้ตามตลอด แต่พอได้ออกไปเจอเพื่อนใหม่ต้องแยกกลุ่มจากเพื่อนกลุ่มเดิม เขาก็สามารถเป็นผู้นำกิจกรรมทั้งหมดเหมือนได้เติมพลังและมีแรงส่งให้ทำในสิ่งที่ทำอยู่แล้วให้ดีขึ้นไปอีก”

โครงการอนุรักษ์สืบสานการเล่นกันตรึมพื้นบ้านแสดงให้เห็นว่าดนตรีพื้นบ้านไม่เพียงสามารถสร้างงาน สร้างเงิน แต่ยัง “สร้างคน” ให้รู้จัก และห่วงหาเน ความดีงามที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งความดีงามในประเพณีวัฒนธรรม ที่อาจเคยหายไป แต่ก็สามารถนำกลับคืนมาได้ และสามารถสืบสานให้คงอยู่ต่อไปด้วยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และความดีงามในตัวตนของแต่ละบุคคลที่มีดนตรีช่วยขัดเกลาจิตใจจนเกิดสมาธิและปัญญาทั้งทางโลกและทางธรรมอันเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตเพื่อตนเองและผู้อื่นต่อไป จึงไม่แปลกที่วันนี้เสียงสำเนียงกันตรึมพื้นบ้านยังคงก้องกังวานอยู่ในหัวใจของคนบ้านระกา

• • •

โครงการอนุรักษ์สืบสานการเล่นกันตรึมพื้นบ้าน

ที่เลี้ยงชุมชน

พระครูปริยัติสีลาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดระกา
วราภรณ์ แหวนวงษ์ ผู้ปกครอง

ทีมงาน

กลุ่มเยาวชนโรงเรียนปรางค์กู่ ตำบลพิมาย
อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

สุกัญญา แพงงาม

มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนปรางค์กู่

ธัญญาวีร์น แหวนวงษ์

มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนปรางค์กู่

วาสนา อ่อนสุข

มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนปรางค์กู่

อาทิตยา แหวนวงษ์

มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปรางค์กู่

ปรัชญา ราศี

มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปรางค์กู่

กชกร ขบวนรัมย์

มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปรางค์กู่